

Status, Problems, and Needs for Instructional Media of Teachers in Islamic Private Schools in Southern Border Provinces

Jaruwat Songmuang

M.Ed.(Educational Technology and Communications), Lecturer,

**Department of Teaching Profession Studies, Faculty of Liberal Arts and Social Sciences,
Yala Islamic University**

E-mail: jaruwat@muallimthai.com

Abstract

The purposes of this study were to examine status, problems and needs for applications of instructional media, to compare the problems and needs for applications of instructional media, and to study appropriate methods of skills development in utilization instructional media of Islamic Private School teachers in southern border provinces. The findings showed that most of teachers sometimes used the instructional media produced by themselves, for instance, pictures and information sheets. This purpose of using the instructional media was to help students to understand a lesson better. Most of the teachers faced problems in using instructional media: procedures of preparation and selection due to the shortage of budget and incapacity of producing the instructional media. Model in developing teachers' potential was training. Comparison of status of the teachers in applying the instruction media, it found that 1) sex, there were differences in kinds of the media and media resources, 2) teaching experiences, there were differences in kind of the media, media resources, and problem in applying the media, 3) level of education, there were differences in media resources and status in applying the media, 4) teaching profession, there were differences in kind of the media, media resources, and causes of problem in applying the media, 5) groups of teaching subject, there were the differences in frequency of applying the media, kinds of the media, and resource of the media, 6) size of schools, there were the differences in kind of the media, and resource of

the media, and 7) provinces of school located, there were differences in frequency of applying the media, kinds of the media, resource of the media, and status of the media.

Keywords: instructional media, Islamic studies, Private Islamic School

สภาพ ปัญหา ความต้องการด้านสื่อการสอนของครูในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม จังหวัดชายแดนภาคใต้

จารุวัฒน์ สองเมือง

ศศ.ม. (เทคโนโลยีและสื่อสารการศึกษา) อาจารย์

สาขาวิชาวิชาชีพครู คณะศิลปศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยอิสลามยะลา

E-mail: jaruwat@muallimthai.com

บทคัดย่อ

วัตถุประสงค์ของการวิจัยนี้ เพื่อศึกษาสภาพ ปัญหา และความต้องการด้านสื่อการสอนของครูในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในจังหวัดชายแดนภาคใต้ เพื่อเปรียบเทียบปัญหา และความต้องการด้านสื่อการสอนของครูในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในจังหวัดชายแดนภาคใต้ และเพื่อศึกษารูปแบบที่เหมาะสมในการพัฒนาศักยภาพทางด้านสื่อการสอนของครูในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในจังหวัด ชายแดนภาคใต้ ผลการวิจัยพบว่า ครูส่วนใหญ่มีการใช้สื่อการสอนเป็นบางครั้ง โดยสื่อที่ใช้ส่วนใหญ่เป็นสื่อที่ผลิตขึ้นใช้เอง และมีเหตุผลของการใช้สื่อคือเพื่อให้นักเรียนเข้าใจบทเรียนได้เร็วขึ้น ครูส่วนใหญ่มีปัญหาการใช้สื่อในชั้นการเตรียมอุปกรณ์และการเลือกใช้สื่อ ซึ่งมีสาเหตุจากการขาดแคลนงบประมาณและไม่มีความสามารถในการผลิตสื่อ ผลการเปรียบเทียบสภาพการใช้สื่อ พบว่า 1) เพศ พบความแตกต่างกันในด้านประเภทสื่อการสอน แหล่งที่มาของสื่อการสอน 2) ประสบการณ์การสอน พบแตกต่างกันในด้านประเภทของสื่อการสอน แหล่งที่มาของสื่อการสอน และปัญหาในการใช้สื่อการสอน 3) ระดับการศึกษา พบความแตกต่างกันในด้านแหล่งที่มาของสื่อการสอนและสภาพการใช้สื่อการสอน 4) วิชาชีพครู พบความแตกต่างกันในด้านประเภทของสื่อการสอน แหล่งที่มาของสื่อการสอนและสาเหตุของปัญหาในการใช้สื่อการสอน 5) กลุ่มวิชาที่สอน พบความแตกต่างกันด้านความถี่ในการใช้สื่อการสอน ประเภทของสื่อการสอน แหล่งที่มาของสื่อการสอน และสภาพการใช้สื่อการสอน 6) ขนาดโรงเรียน พบความแตกต่างกันด้านประเภทสื่อการสอน และแหล่งที่มาของสื่อการสอน และ 7) จังหวัดที่ตั้งของโรงเรียน มีความแตกต่างกันในความถี่ของการใช้สื่อการสอน ประเภทของสื่อการสอน แหล่งที่มาของสื่อการสอน และสภาพการใช้สื่อการสอน

คำสำคัญ: โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม, สื่อการเรียนรู้, สื่อการสอน, อิสลามศึกษา

บทนำ

จากพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 ที่ส่งผลให้การดำเนินงานด้านการศึกษาของไทย เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างจริงจัง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง กระบวนการจัดการเรียนรู้ที่มุ่งให้เยาวชนมีความสามารถในการเรียนรู้และพัฒนาตนเอง โดยให้มีการจัดการเรียนรู้ที่จะต้องให้ความสำคัญกับผู้เรียนและส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ ดังนั้น ในการจัดเนื้อหาสาระและกิจกรรมต้องให้สอดคล้องกับความสนใจและความถนัดของผู้เรียน ซึ่งต้องคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล ฝึกทักษะ กระบวนการคิด การจัดการเผชิญสถานการณ์และการประยุกต์ความรู้มาใช้เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหา นอกจากนี้ จะต้องจัดกิจกรรมการสอนโดยผสมผสานสาระความรู้ด้านต่าง ๆ อย่างได้สัดส่วนสมดุลกัน รวมทั้งปลูกฝังคุณธรรม ค่านิยมที่ดีงามและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ไว้ในทุกวิชา จัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ฝึกการปฏิบัติให้ทำได้ คิดเป็น ทำเป็น รักการอ่านและเกิดการใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง ส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้สอนสามารถจัดบรรยากาศสภาพแวดล้อม สื่อการเรียนและอำนวยความสะดวกเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ และมีความรอบรู้รวมทั้งสามารถใช้การวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ ทั้งนี้ผู้สอนและผู้เรียนอาจเรียนรู้ไปพร้อมกัน จากสื่อการเรียนการสอนและแหล่งวิทยาการประเภทต่าง ๆ นอกจากนี้ ในการจัดการเรียนจะต้องให้สามารถเกิดขึ้นได้ในทุกเวลาสถานที่ มีการประสานความร่วมมือกับบิดามารดา ผู้ปกครองและบุคคลในชุมชนทุกฝ่าย เพื่อร่วมกันพัฒนาผู้เรียนตามศักยภาพ

จากรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่ระบุไว้ในพระราชบัญญัติการศึกษาดังกล่าวจะเห็นได้ว่า สื่อการเรียนการสอนคือกลไกสำคัญเพื่อให้บรรลุเป้าประสงค์ดังกล่าว ทั้งนี้เนื่องจาก ในการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ และมุ่งเน้นให้ผู้เรียนสามารถ

เรียนรู้ได้เต็มตามศักยภาพของผู้เรียนนั้น หากไม่มีสื่อการเรียนการสอนที่เหมาะสม ไม่มีแหล่งสำหรับการเรียนรู้ให้กับผู้เรียนแล้ว ก็ย่อมไม่ประสบความสำเร็จเช่นกัน จากความสำคัญของสื่อการเรียนการสอนดังกล่าวทำให้สถานศึกษาต้องให้ความสำคัญและเร่งพัฒนาสื่อการเรียนรู้อันมีประสิทธิภาพ เพื่อใช้ในการจัดการเรียนการสอน

โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามเป็นสถานศึกษาหนึ่งที่มีหน้าที่ในการจัดการเรียนรู้แก่เยาวชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งเยาวชนมุสลิมที่อยู่ใน 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้ เมื่อมีการปฏิรูปการศึกษาของไทย โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจึงจำเป็นต้องมีการปฏิรูปด้วยเช่นกัน และจากการดำเนินการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามตามแนวทางที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 เป็นต้นมา ปัจจุบันจึงจำเป็นต้องมีการศึกษาผลการดำเนินงานของโรงเรียน เพื่อให้ทราบถึงสภาพปัญหาและความต้องการของครูในโรงเรียนทางด้านการใช้สื่อการเรียนการสอน ตลอดจนแนวทางในการพัฒนาศักยภาพของครูในโรงเรียน เพื่อให้การจัดการศึกษาของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามมีความสอดคล้องกับหลักการจัดการศึกษาตามที่ได้ระบุไว้ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ด้วยเหตุนี้จึงได้จัดทำกรวิจัยครั้งนี้ขึ้นเพื่อให้ทราบถึงสภาพ ปัญหาและความต้องการด้านสื่อการเรียนการสอนของครูในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม อันจะนำไปเป็นแนวทางในการวางแผนและดำเนินการเพื่อพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในโอกาสต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาสภาพ ปัญหา และความต้องการด้านสื่อการเรียนการสอนของครูในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในจังหวัดชายแดนภาคใต้

2. เพื่อเปรียบเทียบปัญหา และความต้องการด้านสื่อการสอนของครูในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในจังหวัดชายแดนภาคใต้ จำแนกตาม เพศ ประสบการณ์การสอน วิชาที่สอน และจังหวัดที่ตั้งโรงเรียน

3. เพื่อศึกษารูปแบบที่เหมาะสมในการพัฒนาศักยภาพทางด้านสื่อการสอนของครูในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในจังหวัดชายแดนภาคใต้

การศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง

1. โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม

โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในปัจจุบันคือสถาบันการศึกษาที่ได้รับการพัฒนามาจากปอเนาะในอดีต ซึ่งในปัจจุบันโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามแบ่งออกได้เป็น 2 ลักษณะ คือ (กองโรงเรียนนโยบายพิเศษ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน, 2543, 3)

1) โรงเรียนเอกชนตามมาตรา 15(1) เป็นโรงเรียนที่สอนวิชาศาสนาควบคู่กับวิชาสามัญ และสอนในระบบโรงเรียนโดยใช้หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้นปี 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) และหลักสูตรอิสลามศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้นปี 2535 โดยมีทั้งสิ้น 102 โรงเรียน ซึ่งอยู่ในจังหวัดยะลา จำนวน 19 โรงเรียน ปัตตานี 27 โรงเรียน นราธิวาส 16 โรงเรียน สตูล 9 โรงเรียน นอกนั้นอยู่ในเขตการศึกษา 3, 4 และเขตอื่นๆ

2) โรงเรียนเอกชนตามมาตรา 15(2) เป็นโรงเรียนที่เปิดสอนศาสนาอย่างเดียวและหลักสูตรที่สอนศาสนาควบคู่กับวิชาสามัญ ซึ่งให้หลักสูตรกรมการศึกษานอกโรงเรียน (หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พ.ศ. 2530) และหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พ.ศ. 2521 (ฉบับปรับปรุงใหม่ พ.ศ. 2533) โดยมีโรงเรียนที่สอนศาสนาอย่างเดียว จำนวน 235 โรงเรียน แยกเป็นจังหวัดยะลา 58 โรงเรียน ปัตตานี 109 โรงเรียน นราธิวาส 21 โรงเรียน สตูล 5 โรงเรียน นอกนั้นอยู่

ในเขตการศึกษาอื่นๆ เช่น เขตการศึกษา 3, 4 และในเขตอื่นๆ

โรงเรียนที่เปิดสอนวิชาศาสนาควบคู่กับวิชาสามัญ ตามมาตรา 15(2) มีทั้งสิ้น 78 โรงเรียน โดยอยู่ในจังหวัดปัตตานี จำนวน 23 โรงเรียน ยะลา จำนวน 10 โรงเรียน นราธิวาส จำนวน 27 โรงเรียน และสตูล จำนวน 2 โรงเรียน นอกจากนั้นจะอยู่ในเขตการศึกษา 3, 4 และในเขตอื่นๆ และโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามตามมาตรา 15(2) ที่สอนวิชาศาสนาอย่างเดียวจะไม่ได้รับการอุดหนุนจากรัฐ ถ้าโรงเรียนใดมีความพร้อมและเสนอขอแปรสภาพโรงเรียนจาก 15(2) มาเป็น 15(1) ข้าราชการครูที่ส่งไปช่วยสอนจะต้องถอนออก แต่เงินอุดหนุนรายหัวนักเรียนจะเพิ่มขึ้น

2. สื่อการเรียนการสอน

สื่อการสอน หมายถึง วัสดุ อุปกรณ์ หรือวิธีการที่ทำหน้าที่เป็นตัวกลางในการถ่ายทอดความรู้จากผู้สอนหรือแหล่งความรู้ไปยังผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ใน การวิจัยครั้งนี้ได้แบ่งประเภทของสื่อการสอนออกเป็น 7 ชนิด ได้แก่ วัสดุสิ่งพิมพ์และกราฟิก สื่อฉายภาพนิ่ง สื่อเสียง สื่อภาพเคลื่อนไหว สื่อประสม สื่อเชิงโต้ตอบ และสื่อเทคนิควิธีการ และเพื่อให้การนำสื่อการสอนมาใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในชั้นเรียนบรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ จึงต้องมีหลักการในการพิจารณาเพื่อเลือกสื่อการสอนที่มีความเหมาะสมกับการสอนจากผลการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สามารถสรุปได้เป็นรูปแบบในการศึกษาสภาพการใช้สื่อการสอนในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนหลักสูตรอิสลามศึกษา ดังนี้

1. ชั้นศึกษาและกำหนดยุทธศาสตร์ ในชั้นตอนนี้สามารถแยกย่อยออกได้เป็น 2 ภารกิจ คือ การศึกษาและทำความเข้าใจเกี่ยวกับจุดประสงค์ เนื้อหาที่จะทำการสอน ผู้เรียน ผู้สอน และศักยภาพและความพร้อมด้านต่าง ๆ ที่มีอยู่ และภารกิจที่ 2 คือ

กำหนดสื่อการสอนที่จะใช้ โดยนำผลที่ได้จากการศึกษาเลือกใช้สื่อที่สอดคล้องกับเงื่อนไขที่มีอยู่ ซึ่งหากสื่อที่จะใช้มีอยู่แล้ว ก็เพียงการปรับปรุงหรือแก้ไขให้สอดคล้องกับเนื้อหา แต่หากสื่อยังไม่มีก็ต้องผลิตหรือจัดซื้อ ทั้งนี้ต้องพิจารณาความสอดคล้องกับเนื้อหาที่จะสอน และความคุ้มค่าเป็นสำคัญ

2. ขั้นตอนการใช้สื่อการสอน ในขั้นตอนนี้ประกอบด้วย 2 กระบวนการ คือ ขั้นเตรียมการก่อนการใช้สื่อการสอน และขั้นการใช้สื่อการสอนในชั้นเรียน

3. ขั้นตอนประเมินผลและปรับปรุง ในการใช้สื่อการสอนในชั้นเรียน ผู้สอนจำเป็นต้องมีการประเมินการใช้สื่อการสอนไปพร้อมๆ กัน ทั้งนี้เพื่อการปรับปรุง แก้ไขให้สื่อการสอนดังกล่าวใช้งานได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นในการสอนครั้งต่อไป

4. การบำรุงและเก็บรักษา เพื่อให้สื่ออยู่ในสภาพพร้อมใช้งานในครั้งต่อไป ภารกิจภายหลังการใช้สื่อการสอน คือการบำรุงและเก็บรักษา ทั้งนี้วิธีการบำรุงและเก็บรักษานั้นก็ขึ้นอยู่กับแต่ละประเภทของสื่อ ซึ่งมีความแตกต่างกัน

วิธีการวิจัย

1. ประชากร คือ ครูที่ทำการสอนในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามใน 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ได้แก่ ปัตตานี ยะลา นราธิวาส สงขลา และสตูล โดยไม่จำกัดกลุ่มวิชา วุฒิการศึกษา

2. กลุ่มตัวอย่าง ได้จากการสุ่มหลายขั้นตอน โดยมีขั้นตอนการสุ่มตัวอย่าง คือ เลือกโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามใน 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้ จำนวน 35 โรงเรียน โดยวิธีการสุ่มอย่างง่าย และสุ่มเลือกครูที่สอนอยู่ในโรงเรียนที่ได้เลือกโดยวิธีสุ่มอย่างง่าย จำนวน 505 คน

3. เครื่องมือในการวิจัย คือ แบบสอบถาม โดยแบ่งออกเป็น 6 ตอน คือ 1) ข้อมูลเกี่ยวกับผู้ตอบแบบสอบถาม 2) สภาพทั่วไปในการใช้สื่อการสอน 3) การใช้สื่อตามกระบวนการ 4) ขั้น 4) ปัญหาการใช้

สื่อการสอน 5) ความต้องการด้านสื่อการสอน และ 6) ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

4. วิธีการสร้างเครื่องมือ มีขั้นตอนดังนี้ 1) ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง 2) กำหนดขอบเขตและวัตถุประสงค์ของกรวิจัย 3) สร้างแบบสอบถาม 4) ตรวจสอบโดยผู้เชี่ยวชาญ และ 5) ทดลองใช้ และปรับปรุง

5. การเก็บรวบรวมข้อมูล มีขั้นตอน คือ 1) ประสานงานกับโรงเรียน 2) แจกแบบสอบถามผ่านโรงเรียน 3) รับแบบสอบถามคืน 4) ตรวจสอบความสมบูรณ์ของข้อมูลสอบถามและวิเคราะห์ข้อมูล

6. การวิเคราะห์ข้อมูล วิเคราะห์โดยการแจกแจงความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าทดสอบ t (t-test) ทดสอบ One-way ANOVA

สรุปผลการวิจัย อภิปรายและข้อเสนอแนะ

1. สภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

จากการศึกษาพบสภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามจำนวนทั้งสิ้น 505 คน ได้ผลการศึกษาสภาพทั่วไปดังตาราง 1

ตาราง 1 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง

ตัวแปร	จำนวน	ร้อยละ
เพศ		
เพศชาย	176	34.85
เพศหญิง	329	65.15
ประสบการณ์การสอน		
ต่ำกว่า 3 ปี	155	30.69
3-5 ปี	158	31.29
6-10 ปี	99	19.60
11 ปีขึ้นไป	93	18.42
ระดับการศึกษา		
ต่ำกว่าปริญญาตรี	55	10.89
ปริญญาตรี	441	87.33
สูงกว่าปริญญาตรี	9	1.78
การศึกษาวชิชาชีพครู		

ตาราง 1 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง (ต่อ)

ไม่มีวิชาชีพ	118	23.37
มีวิชาชีพครู	387	76.63
กลุ่มวิชาที่สอน		
กลุ่มภาษาไทย	54	10.69
กลุ่มคณิตศาสตร์	74	14.65
กลุ่มวิทยาศาสตร์	80	15.84
กลุ่มสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม	94	18.61
กลุ่มสุขศึกษาและพลศึกษา	31	6.14
กลุ่มศิลปะ	13	2.57
กลุ่มการงานอาชีพและเทคโนโลยี	28	5.54
กลุ่มภาษาต่างประเทศ	91	18.02
กลุ่มอิสลามศึกษาและอื่น ๆ	40	7.92
ขนาดของโรงเรียน		
โรงเรียนขนาดใหญ่	487	96.44
โรงเรียนขนาดเล็ก	18	3.56
จังหวัด		
ยะลา	104	20.59
ปัตตานี	188	37.23
นราธิวาส	71	14.06
สตูล	40	7.92
สงขลา	102	20.20

พบว่า กลุ่มตัวอย่างเป็นเพศหญิงมากกว่าเพศชาย และส่วนใหญ่มีวุฒิการศึกษาระดับปริญญาตรี ผ่านการศึกษาระดับวิชาชีพครูและมีประสบการณ์การสอนอยู่ระหว่าง 3-5 ปี โดยกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ ทำการสอนในกลุ่มสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม และอยู่ในโรงเรียนขนาดใหญ่ในพื้นที่จังหวัดปัตตานี เป็นส่วนใหญ่

2. สภาพทั่วไปในการใช้สื่อการสอน

จากการศึกษาสภาพทั่วไปในการใช้สื่อการสอนของกลุ่มตัวอย่าง ได้ผลการศึกษาดังตาราง 2

พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ใช้สื่อการสอนเป็นบางครั้ง (302, ร้อยละ 59.80) รองลงมา คือใช้สื่อเป็นประจำ (112, ร้อยละ 22.18) ใช้สื่อการสอนนาน ๆ ครั้ง (52, ร้อยละ 10.30) ไม่ค่อยได้ใช้สื่อ

ตาราง 2 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างเกี่ยวกับสภาพการใช้สื่อการสอน

รายการ	จำนวน	ร้อยละ
ความถี่ในการใช้สื่อ		
เป็นประจำ	112	22.18
บางครั้ง	302	59.80
นาน ๆ ครั้ง	52	10.30
ไม่ค่อยได้ใช้	36	7.13
ไม่เคยใช้	3	0.59
รวม	505	100.00
เหตุผลในการใช้สื่อการสอน		
นักเรียนสนใจเรียนมากขึ้น	206	40.79
นักเรียนเข้าใจบทเรียนเร็วขึ้น	274	54.26
ลดภาระของครู	21	4.16
เป็นผลงานและเพิ่มเงินเดือน	3	0.59
ได้รับการสนับสนุนจากโรงเรียน	1	0.20
รวม	505	100.00
ประเภทสื่อการสอนที่ใช้		
วัสดุสิ่งพิมพ์และกราฟิก	357	39.71
สื่อฉายภาพนิ่ง	35	3.89
สื่อเสียง	92	10.23
สื่อภาพเคลื่อนไหว	43	4.78
สื่อประสม	181	20.13
สื่อเชิงโต้ตอบ	22	2.45
สื่อเทคนิควิธีการ	143	15.91
อื่น ๆ	26	2.89
รวม	899	100.00
ชนิดสื่อการเรียนรู้อื่นๆ		
ภาพประกอบ	202	25.77
ศูนย์การเรียนรู้	5	0.64
บัตรคำ	42	5.36
เทปเสียง	29	3.70
ของจริง	70	8.93
ใบความรู้	88	11.22
หนังสือเรียน	59	7.53
แผนที่ ลูกโลก	46	5.87
กิจกรรมหรือเกมการสอน	29	3.70
หุ่นจำลอง	4	0.51
ชุดการสอน บทเรียนโปรแกรม	33	4.21

**ตาราง 2 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างเกี่ยวกับ
สภาพการใช้สื่อการสอน (ต่อ)**

รายการ	จำนวน	ร้อยละ
ใบกิจกรรม	59	7.53
แผ่นใส	15	1.91
วิทยุ โทรทัศน์	16	2.04
คอมพิวเตอร์ ซีดี	19	2.42
แผ่นภูมิ	55	7.02
ทัศนศึกษา	3	0.38
อื่น ๆ	10	1.28
รวม	784	100.00
แหล่งที่มาของสื่อการเรียนรู้		
ผลิตใช้เอง	403	46.64
ซื้อสื่อสำเร็จรูป	260	30.09
ยืมจากเพื่อนอาจารย์	116	13.43
ยืมจากหน่วยงานอื่น ๆ	70	8.10
อื่น ๆ	15	1.74
รวม	864	100.00

การสอน (36, ร้อยละ 7.13) และไม่เคยใช้สื่อการสอน (3, ร้อยละ 0.59) ตามลำดับ เหตุผลสำคัญที่ใช้สื่อการสอน คือ เพื่อให้นักเรียนเข้าใจบทเรียนเร็วขึ้น (274, ร้อยละ 54.26) ถัดมา คือ เพื่อให้นักเรียนสนใจเรียนมากขึ้น (206, ร้อยละ 40.79) และเพื่อลดภาระงานของครู (21, ร้อยละ 4.16)

สื่อการเรียนการสอนที่กลุ่มตัวอย่างมีประสบการณ์ในการใช้มากที่สุดจำแนกตามประเภท ได้แก่ สื่อการสอนประเภทวัสดุสิ่งพิมพ์และกราฟิก (357, ร้อยละ 39.71) รองลงมาคือ สื่อประสม (181, ร้อยละ 20.13) และสื่อเทคนิควิธีการ (143, ร้อยละ 15.91) ตามลำดับ และเมื่อจำแนกการใช้ตามชนิดของสื่อ พบว่าสื่อที่ใช้มากที่สุด คือ ภาพประกอบ (202, ร้อยละ 25.77) รองลงมา คือ ใบความรู้ (88, ร้อยละ 11.22) สื่อของจริง (70, ร้อยละ 8.93) สื่อหนังสือเรียน (59, ร้อยละ 7.53) และสื่อใบกิจกรรม (59, ร้อยละ 7.53) ตามลำดับ โดยแหล่งที่มาของสื่อส่วนใหญ่มาจากการผลิตใช้เอง (403, ร้อยละ 46.64) รองลงมา คือ

ซื้อสื่อสำเร็จรูป (260, ร้อยละ 30.09) และยืมจากเพื่อนอาจารย์ (116, ร้อยละ 13.43) ตามลำดับ

และจากการศึกษาสภาพการใช้สื่อตามกระบวนการใช้สื่อ 4 ชั้นของกลุ่มตัวอย่าง ได้ผลการศึกษาดังตาราง 3

**ตาราง 3 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของ
กลุ่มตัวอย่างเกี่ยวกับการใช้สื่อการสอน
ตามกระบวนการใช้สื่อ 4 ชั้น**

รายการ	ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน
ชั้นศึกษาและกำหนดยุทธศาสตร์	3.5206	0.5579
ชั้นการใช้สื่อการสอน	3.4355	0.5988
ชั้นการประเมินและปรับปรุง	3.5858	0.6199
ชั้นบำรุงและเก็บรักษา	2.9966	0.7722
รวม	3.3904	0.5449

พบว่า สภาพการใช้สื่อตามกระบวนการใช้สื่อ 4 ชั้นในภาพรวมมีสภาพการปฏิบัติการใช้สื่อการสอนในระดับปานกลาง และเมื่อพิจารณาเป็นรายชั้นพบว่า ชั้นศึกษาและกำหนดยุทธศาสตร์ มีค่าเฉลี่ย 3.52 ชั้นการใช้สื่อการสอน มีค่าเฉลี่ย 3.44 ชั้นการประเมินและปรับปรุง มีค่าเฉลี่ย 3.59 และชั้นบำรุงและเก็บรักษา มีค่าเฉลี่ย 3.00

ในการศึกษาสภาพปัญหาในการใช้สื่อการสอนของกลุ่มตัวอย่าง ได้ผลการศึกษาดังตาราง 4

สภาพปัญหาในการใช้สื่อการสอนที่กลุ่มตัวอย่างประสบมากที่สุด ได้แก่ ปัญหาจากการเตรียมอุปกรณ์ (178, ร้อยละ 37.01) รองลงมาคือ ปัญหาในการเลือกใช้สื่อ (138, ร้อยละ 28.69) ถัดมาคือปัญหาในการตรวจสอบและประเมิน (53, ร้อยละ 11.02) และกลุ่มตัวอย่างที่ไม่มีปัญหาในการใช้สื่อการสอนมีจำนวน 36 คน คิดเป็นร้อยละ 7.48 สำหรับสาเหตุ

**ตาราง 4 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างเกี่ยวกับ
ปัญหาและสาเหตุของปัญหาในการใช้สื่อ
การสอน**

รายการ	จำนวน	ร้อยละ
สภาพปัญหา		
ไม่มีปัญหา	36	7.48
การเลือกใช้สื่อ	138	28.69
การเตรียมอุปกรณ์	178	37.01
การใช้สื่อในการสอน	25	5.20
การตรวจสอบและประเมิน	53	11.02
การดูแลรักษา	41	8.52
อื่นๆ	10	2.08
รวม	481	100.00
สาเหตุของปัญหา		
ทักษะในการใช้สื่อ	53	11.13
ไม่มีความสามารถในการผลิต	71	14.92
ไม่ได้รับการสนับสนุน	66	13.87
ขาดแคลนงบประมาณ	233	48.95
ไม่มีเวลาผลิต	47	9.87
อื่นๆ	5	1.05
รวม	475	100.00

ของปัญหาในการใช้สื่อการสอนส่วนใหญ่มาจาก การขาดแคลนงบประมาณ (233, ร้อยละ 49.05) รองลงมาคือ ไม่มีความสามารถในการผลิต (71, ร้อยละ 14.95) ถัดมาคือ ไม่ได้รับการสนับสนุน (66, ร้อยละ 13.89) และการขาดทักษะในการใช้สื่อ (53, ร้อยละ 11.16) ตามลำดับ

จากการศึกษาความต้องการในการพัฒนาศักยภาพด้านการใช้สื่อการสอนของกลุ่มตัวอย่าง ได้ผลการศึกษาดังตาราง 5 พบว่า ส่วนใหญ่มีความต้องการ พัฒนาศักยภาพด้านการผลิต การจัดซื้อสื่อการสอน (335, ร้อยละ 30.73) ถัดมาคือ ด้านการใช้สื่อการสอน (220, ร้อยละ 20.18) และด้านการเลือกใช้สื่อการสอน (192, ร้อยละ 17.61)

**ตาราง 5 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างเกี่ยวกับ
ความต้องการในการพัฒนาศักยภาพในการ
ใช้สื่อการสอน**

ความต้องการในการพัฒนา ศักยภาพ	จำนวน	ร้อยละ
ด้านการเลือกใช้สื่อการสอน	192	17.61
ด้านการผลิตจัดซื้อสื่อการสอน	335	30.73
ด้านการเตรียมการสำหรับการใช้ สื่อการสอน	182	16.70
ด้านการใช้สื่อการสอน	220	20.18
ด้านการประเมินสื่อการสอน	154	14.13
ด้านอื่นๆ	7	0.64
รวม	1090	100.00

และในการศึกษารูปแบบในการพัฒนาศักยภาพ
ด้านการใช้สื่อการสอน ได้ผลการศึกษาดังตาราง 6

**ตาราง 6 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างเกี่ยวกับ
ปัญหาและสาเหตุของปัญหาในการใช้สื่อ
การสอน**

รูปแบบการพัฒนาศักยภาพ	จำนวน	ร้อยละ
การอบรม	366	73.49
สัมมนา	39	7.83
ชุดการเรียนรู้	58	11.65
ศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง	35	7.03
รวม	498	100.00

รูปแบบในการพัฒนาที่กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่
ต้องการ คือ การอบรม (366, ร้อยละ 73.49) รองลงมา
คือ การศึกษาโดยใช้ชุดการเรียนรู้ (58, ร้อยละ 11.65)
การสัมมนา (39, ร้อยละ 7.83)

สำหรับหน่วยงานที่กลุ่มตัวอย่างต้องการให้
รับผิดชอบในการจัดการพัฒนาศักยภาพด้านสื่อการ
สอน ได้ผลการศึกษาดังตาราง 7

**ตาราง 7 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างเกี่ยวกับ
หน่วยงานที่ต้องการให้รับผิดชอบในการ
พัฒนาศักยภาพในการใช้สื่อการสอน**

หน่วยงานที่รับผิดชอบ	จำนวน	ร้อยละ
โรงเรียนต้นสังกัด	312	31.77
หน่วยงานราชการ	313	31.87
สถาบันการศึกษาอุดมศึกษา	144	14.66
หน่วยงานเอกชน	209	21.28
อื่นๆ	4	0.41
รวม	982	100.00

พบว่า หน่วยงานในกลุ่มตัวอย่างต้องการให้
รับผิดชอบในการพัฒนาศักยภาพด้านสื่อการสอน
มากที่สุด คือหน่วยงานราชการที่รับผิดชอบ (313,
ร้อยละ 31.87) รองลงมาคือ โรงเรียนต้นสังกัด (312,
ร้อยละ 31.77) และหน่วยงานเอกชนที่เกี่ยวข้อง
(209, ร้อยละ 21.28)

กลุ่มตัวอย่างได้เสนอแนะเกี่ยวกับสภาพปัญหา
ของการใช้สื่อการสอน ซึ่งสามารถสรุปได้เป็น 3
ประเด็น คือ

1) ปัญหาการใช้สื่อการสอนเนื่องจากนักเรียน
ได้แก่ จำนวนนักเรียนในห้องมีจำนวนมาก ทำให้สื่อ
การสอนที่มีอยู่ไม่เพียงพอกับจำนวนนักเรียน และ
นักเรียนไม่มีโอกาสในการใช้สื่อการสอนด้วยตนเอง
นอกจากนี้ ประสบปัญหาเนื่องจากนักเรียนขาดพื้นฐาน
จำเป็นเบื้องต้น เช่น ขาดทักษะในการอ่าน และการ
เขียน เป็นต้น

2) ปัญหาจากตัวของสื่อและสภาพการใช้งาน
ได้แก่ สื่อการสอนซ้ำได้ง่าย สื่อการสอนไม่สามารถ
ถ่ายทอดเนื้อหาได้อย่างครบถ้วน สื่อล้าสมัย สื่อที่
ผลิตใช้เองไม่ได้มาตรฐานและไม่ดึงดูดใจนักเรียน ไม่
สามารถควบคุมเวลาสอนได้เมื่อมีการใช้สื่อ สื่อขาด
ความหลากหลาย และกิจกรรมการเรียนไม่เหมาะสมกับ
สื่อที่มีสื่อบางอย่างไม่สามารถนำเสนอได้ครบทุกทักษะ
สื่อบางประเภทไม่สะดวกในการเคลื่อนย้ายและใช้งาน

ครูขาดทักษะในการใช้สื่อการสอน ขาดการใช้สื่อการ
สอนอย่างเป็นระบบ สภาพห้องเรียนไม่เหมาะสมกับ
การใช้สื่อการสอน สื่อการสอนไม่พอกับความต้องการ
ของแต่ละวิชา และอุปกรณ์อำนวยความสะดวกในการ
ใช้สื่อไม่พร้อม

3) ปัญหาจากการจัดการ ได้แก่ ไม่มีห้องจัด
เก็บสื่อ ไม่มีเวลาผลิต ไม่มีเวลาในการซ่อมแซมสื่อ
การเบิกจ่ายงบประมาณเพื่อผลิตและจัดซื้อสื่อการสอน
ล่าช้า โรงเรียนไม่มีแบบเรียนที่แน่นอน ขวัญกำลังใจ
ในการใช้สื่อ มีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงหลักสูตรแต่
ยังไม่ได้มีการสนับสนุนงบประมาณในการผลิตสื่อใหม่ ขาดการ
วางแผนการสอนและการใช้สื่อการสอน ขาดการผลิต
และติดตามผล การให้นักเรียนศึกษาจากสื่อนอกเวลา
โรงเรียนให้ความสำคัญกับการใช้สื่อในบางวิชาเท่านั้น
และปัญหาเกี่ยวกับทัศนคติของผู้สอนต่อความจำเป็นใน
การใช้สื่อการสอน

3. เปรียบเทียบสภาพการใช้สื่อ

3.1 เพศ ระหว่างเพศชายและเพศหญิง พบ
ความแตกต่างกันเกี่ยวกับประเภทของสื่อการสอน คือ
สื่อประเภทวัสดุสิ่งพิมพ์และกราฟิก สื่อฉายภาพนิ่ง
และสื่อภาพเคลื่อนไหว แหล่งที่มาของสื่อการสอน คือ
จากการซื้อสื่อสำเร็จรูป และการยืมจากเพื่อนอาจารย์
แต่ไม่พบความแตกต่างกันเกี่ยวกับความถี่ในการใช้
สาเหตุในการใช้ สภาพการใช้และปัญหาในการใช้
สื่อการสอน

3.2 ประสบการณ์การสอน พบความ
แตกต่างกันเกี่ยวกับประเภทของสื่อ คือ สื่อเชิงโต้ตอบ
โดยพบความแตกต่างระหว่างกลุ่มตัวอย่างที่มีประสพ-
การณ์การสอน 3-5 ปี กับกลุ่ม 6-10 ปี และกลุ่ม
3-5 ปี กับกลุ่ม 11 ปีขึ้นไป และพบความแตกต่างกัน
ในปัญหาการใช้สื่อการสอน คือ ระหว่างกลุ่มตัวอย่าง
ที่มีประสบการณ์การสอนต่ำกว่า 3 ปี กับกลุ่มตัวอย่าง
3-5 ปี แต่ไม่พบความแตกต่างกันเกี่ยวกับความถี่ใน
การใช้ แหล่งที่มาของสื่อ สาเหตุในการใช้และสภาพ
ในการใช้สื่อการสอน

3.3 ระดับการศึกษา มีความแตกต่างกันเกี่ยวกับแหล่งที่มา คือ กลุ่มตัวอย่างที่มีระดับการศึกษาต่างกันมีแหล่งที่มาของสื่อจากแหล่งอื่น ๆ ต่างกันระหว่างกลุ่มสูงกว่าปริญญาตรีกับกลุ่มปริญญาตรีและกับกลุ่มต่ำกว่าปริญญาตรี และสภาพการใช้สื่อการสอนพบว่า กลุ่มตัวอย่างที่มีระดับการศึกษาต่างกันมีสภาพการใช้สื่อการสอนแตกต่างกันในชั้นศึกษาและกำหนดยุทธศาสตร์ ชั้นประเมินผลและปรับปรุง และโดยภาพรวม โดยมีความแตกต่างในชั้นการศึกษาและกำหนดยุทธศาสตร์ ระหว่างกลุ่มตัวอย่างที่มีระดับการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรีกับกลุ่มปริญญาตรี และกลุ่มต่ำกว่าปริญญาตรีกับกลุ่มสูงกว่าปริญญาตรี และมีความแตกต่างในชั้นบำรุงและเก็บรักษา ระหว่างกลุ่มต่ำกว่าปริญญาตรีกับกลุ่มปริญญาตรี แต่ไม่พบความแตกต่างกันเกี่ยวกับความถี่ในการใช้ สาเหตุในการใช้ ประเภทของสื่อการสอนที่ใช้ และปัญหาในการใช้สื่อการสอน

3.4 วิชาชีพครู มีความแตกต่างกันระหว่างกลุ่มตัวอย่างที่มีวิชาชีพครูกับกลุ่มตัวอย่างที่ไม่มีวิชาชีพครูเกี่ยวกับประเภทของสื่อ คือ วัสดุสิ่งพิมพ์และกราฟิก สื่อเสียง สื่อเชิงโต้ตอบ สื่อเทคนิควิธีการ แหล่งที่มาของสื่อการสอน คือ จากการผลิตสื่อใช้เอง การซื้อสื่อสำเร็จรูป การยืมจากหน่วยงานที่ให้บริการ และจากแหล่งอื่น ๆ และปัญหาในการใช้สื่อการสอนมีความแตกต่างกันระหว่างกลุ่มตัวอย่างทั้งสองกลุ่ม แต่ไม่พบความแตกต่างกันเกี่ยวกับความถี่ในการใช้ สาเหตุ และสภาพการใช้สื่อการสอน

3.5 กลุ่มวิชาที่สอน มีความแตกต่างกันเกี่ยวกับความถี่ในการใช้สื่อการสอน ประเภทของสื่อการสอนที่ใช้ ได้แก่ เครื่องฉายภาพนิ่ง สื่อเสียงและสื่ออื่น ๆ โดยกลุ่มตัวอย่างที่สอนกลุ่มวิชาต่าง ๆ มีความแตกต่างกันในการใช้สื่อฉายภาพนิ่งระหว่างกลุ่มวิชาวิทยาศาสตร์กับกลุ่มวิชาภาษาไทย กลุ่มวิชาสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม กลุ่มวิชาภาษาต่างประเทศ สื่อประเภทสื่อเสียง มีความแตกต่างกันในกลุ่มวิชาภาษาไทยกับกลุ่มวิชาคณิตศาสตร์ กลุ่มวิชาวิทยาศาสตร์

กลุ่มวิชาสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม กลุ่มวิชาสุขศึกษาและพลศึกษา และกลุ่มวิชาการงานอาชีพและเทคโนโลยี กลุ่มวิชาคณิตศาสตร์กับกลุ่มวิชาภาษาต่างประเทศ กลุ่มวิชาวิทยาศาสตร์กับกลุ่มวิชาภาษาต่างประเทศ กลุ่มวิชาสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม กับภาษาต่างประเทศ กลุ่มวิชาสุขศึกษาและพลศึกษา กับกลุ่มวิชาภาษาต่างประเทศ กลุ่มวิชาภาษาต่างประเทศ กับกลุ่มวิชาการงานอาชีพและเทคโนโลยีและกับกลุ่มวิชาอิสลามศึกษา แหล่งที่มาของสื่อการสอนมีความแตกต่างกัน คือ จากการผลิตสื่อใช้เอง การซื้อสื่อสำเร็จรูป การยืมจากหน่วยงานที่ให้บริการ และจากแหล่งอื่น ๆ สภาพการใช้สื่อการสอนมีความแตกต่างกัน คือ ในชั้นประเมินผลและปรับปรุง และการใช้สื่อโดยภาพรวม แต่เมื่อทดสอบด้วยสูตร scheffe ไม่พบความแตกต่างและปัญหาในการใช้สื่อการสอน และไม่พบความแตกต่างกันเกี่ยวกับสาเหตุในการใช้สื่อการสอน

3.6 ขนาดโรงเรียน มีความแตกต่างกันเกี่ยวกับประเภทของสื่อการสอนที่ใช้ในกลุ่มสื่อประสมและแหล่งที่มาของสื่อการสอนจากการยืมเพื่อนอาจารย์ แต่ไม่พบความแตกต่างกันเกี่ยวกับความถี่ในการใช้ สาเหตุในการใช้ สภาพการใช้และปัญหาในการใช้สื่อการสอน

3.7 จังหวัดที่ตั้งของโรงเรียน มีความแตกต่างกันเกี่ยวกับความถี่ในการใช้ ประเภทของสื่อที่ใช้ ได้แก่ สื่อการสอนประเภทวัสดุสิ่งพิมพ์และกราฟิก และสื่อฉายภาพนิ่ง แหล่งที่มาที่มีความแตกต่างกันจากการผลิตใช้เอง และสภาพในการใช้สื่อการสอนมีความแตกต่างกันในทุกขั้นตอนของการใช้สื่อ แต่ไม่พบความแตกต่างกันเกี่ยวกับสาเหตุในการใช้และปัญหาในการใช้สื่อการสอน

4. อภิปรายผล

จากผลการศึกษา สามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

1. จากการศึกษาเกี่ยวกับความถี่ในการใช้สื่อพบว่ากลุ่มตัวอย่างที่ได้ทำการศึกษาครั้งนี้มีความถี่ในการใช้สื่อการสอนอยู่ในระดับเป็นบางครั้ง รองลงมา

คือมีความถี่ในการใช้สื่ออย่างเป็นประจำ และจากการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างที่มีเพศ ประสบการณ์การสอน ระดับการศึกษา การศึกษาวิชาชีพครู และจังหวัดแตกต่างกัน มีความถี่ในการใช้สื่อการสอนไม่แตกต่างกัน และพบว่าเฉพาะกลุ่มตัวอย่างที่มีกลุ่มวิชาสอนต่างกันเท่านั้นที่มีความถี่ในการใช้สื่อการสอนต่างกัน ซึ่งผลการศึกษานี้สอดคล้องกับผลการศึกษานุกรม ชูญ้อย (2540, 84) ที่ระบุว่า ครูไม่ค่อยได้ใช้สื่อ ควรจัดฝึกอบรมครูในเรื่องการใช้ การผลิต และการเก็บรักษาสื่อ และผลการศึกษาของสมพร ภูมิเรศ (2544) ซึ่งพบว่า ครูมากกว่าครึ่งหนึ่งไม่สามารถเลือก ผลิต และใช้สื่อการเรียนการสอนได้อย่างถูกต้อง และครูที่มีประสบการณ์ด้านการสอนมากกว่า 10 ปี จะมีความสามารถในการเลือกและการผลิตสื่อการเรียนการสอนดีกว่าครูที่มีประสบการณ์น้อยกว่า 10 ปี แต่ประสบการณ์ในการสอนที่แตกต่างกันไม่มีผลต่อการใช้สื่อการเรียนการสอนขนาดของโรงเรียนที่ต่างกันจะมีผลต่อปริมาณและชนิดของสื่อการเรียนการสอนที่ใช้ประกอบการเรียนการสอน เพราะเนื่องจากงบประมาณที่ได้รับแตกต่างกัน และผลการศึกษานงลักษณ์ มาตเลิง (2539) ซึ่งทำการศึกษาปัจจัยที่เป็นแรงจูงใจในการผลิตสื่อการเรียนการสอนของครูภาษาอังกฤษ ระดับประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษา จังหวัดมหาสารคาม พบว่า มีความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่เป็นแรงจูงใจในการผลิตสื่อการเรียนการสอนโดยรวมแตกต่างกัน โดยครูที่ได้รับการอบรมวิธีสอนแบบมุ่งประสบการณ์ภาษา มีความคิดเห็นมากกว่าครูที่ไม่ได้รับการอบรมวิธีสอนแบบมุ่งประสบการณ์ภาษา เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ครูที่ได้รับการอบรม มีความคิดเห็นมากกว่าครูที่ไม่ได้รับการอบรม ในด้านความรับผิดชอบ ในฐานะครูผู้สอน ด้านโอกาสก้าวหน้าในการทำงาน ด้านสภาพการทำงาน และด้านการได้รับความยอมรับนับถือ ครูที่มีประสบการณ์ในการทำงานต่างมีความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่เป็นแรงจูงใจในการผลิตสื่อการเรียนการสอนโดยรวมแตกต่างกัน โดยครูที่มีประสบการณ์

ในการทำงานมากกว่า 10 ปี มีความคิดเห็นมากกว่าครูที่มีประสบการณ์ในการทำงานต่ำกว่า 5 ปี และมีประสบการณ์ในการทำงานระหว่าง 5-10 ปี และผลการศึกษาของสถาพร ทศวงศ์ (2527, 67) ที่ระบุว่า ประสบการณ์ในการสอนของกลุ่มตัวอย่างมีผลต่อความกระตือรือร้นในการใช้สื่อการสอน ในขณะที่จากการศึกษาครั้งนี้ พบความถี่ในการใช้สื่อการสอนแตกต่างกันเฉพาะในตัวอย่างที่มีกลุ่มวิชาสอนต่างกันเท่านั้น

จากการศึกษาครั้งนี้ชี้ให้เห็นว่า ปัจจัยในการที่จะกระตุ้นให้เกิดการใช้สื่อการสอนสำหรับครูในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม คือ โรงเรียนที่จะต้องให้การสนับสนุนการใช้การผลิต และการจัดซื้อสื่อการสอนที่มีความเฉพาะในแต่ละกลุ่มรายวิชา ตลอดจนพัฒนาศักยภาพของครูในการใช้สื่อการสอนที่มีความสอดคล้องกับเนื้อหาวิชาที่รับผิดชอบ

2. จากการศึกษพบว่า เหตุผลในการใช้สื่อการสอนของครูในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม คือ เพื่อให้นักเรียนเข้าใจบทเรียนได้เร็วขึ้น รองลงมาคือ นักเรียนสนใจเรียนมากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของสถาพร ทศวงศ์ (2527, 62) ที่ระบุว่า อาจารย์มีความคิดเห็นว่ สื่อการสอนช่วยให้อธิบายบทเรียนได้ง่ายขึ้น และช่วยประหยัดเวลาในการสอนให้สั้นลง และเพิ่มประสิทธิภาพในการสอนทำให้ผลการสอนได้ผลดีขึ้น และผลการศึกษาของเขาวลัักษณ์ ชมนาวัง (2539, 71) ที่ระบุว่า นักศึกษาฝึกสอนส่วนใหญ่เห็นว่าการใช้สื่อทำให้นักเรียนเข้าใจเนื้อหา และสนใจเรียนมากขึ้น นอกจากนี้ยังพบว่า ครูมีเหตุผลในการใช้สื่อการสอนจากเหตุผลการนำไปเป็นผลงานวิชาการและการเพิ่มเงินเดือนและเหตุผลจากการสนับสนุนจากโรงเรียน อยู่ในระดับน้อยมาก ซึ่งสอดคล้องกับข้อเสนอแนะของกลุ่มตัวอย่างที่ต้องการให้มีการสนับสนุนการใช้สื่อของครูมากขึ้น ทั้งจากผู้บริหารของโรงเรียนและหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง ด้วยเหตุนี้จึงเห็นได้ว่าการให้ความสำคัญโรงเรียนต้นสังกัดต่อการใช้สื่อการสอนของ

ครูเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่ง ทั้งนี้โรงเรียนจะต้องให้การสนับสนุนและส่งเสริมการใช้สื่ออย่างเป็นรูปธรรมและมีรูปแบบการส่งเสริมที่หลากหลาย และจากการศึกษาชี้ให้เห็นอีกว่า ครูส่วนใหญ่มีทัศนคติที่ดีและเห็นถึงความสำคัญของการใช้สื่อการสอน ทั้งนี้เนื่องจากส่วนใหญ่มีเหตุผลของการใช้สื่อการสอนเนื่องจากสื่อสามารถทำให้นักเรียนเข้าใจบทเรียนได้เร็วขึ้น

3. สื่อการสอนที่ครูในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามใช้มากที่สุด ได้แก่ สื่อประเภทวีดิทัศน์กราฟิกและสิ่งพิมพ์ รองลงมาคือ สื่อประสม ได้แก่ ภาพประกอบและใบความรู้ ซึ่งสื่อดังกล่าวมาจากการผลิตขึ้นใช้เอง ทั้งนี้เนื่องจากสื่อประเภทดังกล่าวสามารถออกแบบให้สอดคล้องกับเนื้อหา ผลิตได้ง่าย ต้นทุนต่ำ ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของสุลักษณ์ รัตนะ (2544) ที่พบว่า อาจารย์วิทยาลัยอาชีวศึกษากลุ่มภาคใต้ส่วนใหญ่ผลิตสื่อการสอนขึ้นใช้เอง โดยแหล่งที่ได้มาของสื่อการสอนคือได้มาจากแผนกวิชา และมีหลัก ในการเลือกใช้สื่อการสอนคือ จะต้องสัมพันธ์กับเนื้อหาบทเรียนและวัตถุประสงค์ และมีความใกล้เคียงกับผล การศึกษาของชุมชน สังคม วัฒนธรรม (2530) ซึ่งระบุว่า อาจารย์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ทุกคณะได้สื่อ การสอนมาจากภายในคณะหรือภาควิชา รองลงมาคือ การผลิตสื่อใช้เอง ทั้งนี้ การออกผลิตสื่อใช้เองนี้ ซึ่งจะ ได้สื่อที่มีความสอดคล้องกับเนื้อหานั้นเป็นหลักการที่ สอดคล้องกับไชยยศ เรืองสุวรรณ (2533, 21-34) ที่ระบุว่า การมีสื่อการสอนที่เหมาะสม สามารถทำได้ 3 วิธี คือ 1. เลือกใช้สื่อที่มีอยู่แล้ว โดยเลือกให้ตรงกับคุณลักษณะของผู้เรียน วัตถุประสงค์ที่จะสอน 2. ดัดแปลงสื่อที่มีอยู่แล้วให้เหมาะสมยิ่งขึ้น และ 3. ออกแบบสื่อใหม่ ซึ่งผู้สอนควรคำนึงถึงจุดประสงค์ ของการเรียนและคุณลักษณะของผู้เรียน จากการศึกษา พบว่าในการผลิตสื่อการสอนครูส่วนใหญ่มี เพื่อนอาจารย์เป็นที่ปรึกษาในการผลิตสื่อ รองลงมา คือ ผู้บริหารโรงเรียน

จากการศึกษาแสดงให้เห็นถึงความพยายามของ ครูในการใช้สื่อในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ซึ่งสื่อส่วนใหญ่จะเป็นสื่อที่สามารถผลิตหรือจัดหาได้ ง่าย และใช้งบประมาณไม่มาก ดังนั้นหากมีการ พัฒนาทักษะของครูในการผลิตสื่อที่มีความซับซ้อน ขึ้น ตลอดจนการจัดสรรงบประมาณที่เพียงพอ จะเป็น ส่วนสำคัญส่วนหนึ่งในการกระตุ้นให้ครูสามารถใช้สื่อ การสอนที่หลากหลายและมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

4. งบประมาณส่วนใหญ่ที่ใช้ในการผลิตและ จัดซื้อสื่อการสอนของครูในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนา อิสลาม พบว่า ส่วนใหญ่ครูใช้งบประมาณส่วนตัว ซึ่ง ผลการศึกษาดังกล่าวบ่งชี้ว่า กระบวนการผลิตและจัดซื้อ สื่อการสอนยังขาดการสนับสนุนอย่างจริงจังจากโรงเรียน และครูส่วนใหญ่ขาดระบบในการใช้สื่อการสอน ทั้งนี้ สื่อการสอนที่ใช้ส่วนใหญ่เป็นสื่อที่สามารถผลิตและ ใช้ได้ทันที ทำให้ครูส่วนใหญ่ขาดการวางแผนการใช้ สื่อ จึงจำเป็นต้องใช้งบประมาณส่วนตัวในการผลิตซึ่ง สะดวกและรวดเร็วกว่าการเสนอโครงการและงบประมาณ จากโรงเรียนต้นสังกัดเพื่อใช้ในการผลิตและจัดซื้อ สื่อการสอน ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของเฉลิมศรี มูลโพธิ์ (2541) ที่ได้ทำการศึกษาสภาพปัญหาและ ความต้องการเกี่ยวกับการดำเนินงานศูนย์สื่อการศึกษา โรงเรียนมัธยมศึกษา กลุ่มที่ 4 สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดขอนแก่น ซึ่งพบว่า ผู้บริหารโรงเรียนมีความ เห็นว่า ปัญหาที่สำคัญเกี่ยวกับการดำเนินงานด้าน สื่อการศึกษา คือ การจัดสรรงบประมาณ และการจัด บุคลากรที่มาปฏิบัติงาน และสอดคล้องกับผลการศึกษา ของนิภาพร ปาระแก้ว (2542) ที่พบว่า ปัจจัยด้าน เจตคติต่อการใช้สื่อการสอน และปัจจัยด้านลักษณะ ของสื่อการสอน เป็นปัจจัยที่ส่งเสริมการใช้สื่อการสอน ของครูอาจารย์ในระดับมาก และผลการศึกษาของ สมพร ภูมเรศ (2544) ที่ระบุว่า ขนาดของโรงเรียนที่ ต่างกันจะมีผลต่อปริมาณและชนิดของสื่อการเรียน การสอนที่ใช้ประกอบการเรียนการสอนเพราะเนื่องจาก งบประมาณ ที่ได้รับแตกต่างกัน

จากการศึกษาแสดงให้เห็นถึงแนวทางการพัฒนาสื่อได้อย่างชัดเจนว่า โรงเรียนและครูจะต้องมีการจัดทำแผนการพัฒนาและการใช้สื่อการสอนที่ชัดเจนและมีความเป็นไปได้ ตลอดจนจะต้องมีการจัดสรรงบประมาณในการผลิต จัดซื้อและการปรับปรุงซ่อมแซมที่พอเพียง เพื่อให้การใช้สื่อการสอนของครูในโรงเรียนมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

5. กระบวนการการใช้สื่อการสอนของครูในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม พบว่า สภาพโดยรวมของการใช้สื่อการสอน ครูสอนศาสนาอิสลามมีการปฏิบัติในชั้นการประเมินและปรับปรุงสูงสุด รองลงมาคือ ชั้นศึกษาและกำหนดยุทธศาสตร์ และพบว่า พฤติกรรมการใช้สื่อส่วนใหญ่อยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งสภาพการใช้สื่อการสอนในระดับดังกล่าวเป็นตัวบ่งชี้ให้ทราบถึงประสิทธิภาพของการใช้สื่อการสอนในการจัดการเรียนการสอนได้ว่ามีผลการใช้สื่ออยู่ในระดับปานกลางเช่นกัน ด้วยเหตุนี้ เพื่อให้การใช้สื่อการสอนของครูมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นและเพื่อให้ครูเห็นคุณค่าของการใช้สื่อการสอนในชั้นเรียนมากขึ้น จึงจำเป็นต้องพัฒนาและสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับทักษะกระบวนการการใช้สื่อการสอนที่ถูกต้องให้กับครูในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม จากการศึกษาพบว่า การแลกเปลี่ยนสื่อการสอนของครูในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม ทั้งภายในโรงเรียนและระหว่างโรงเรียนอยู่ในระดับน้อยมาก ทั้งนี้อาจเนื่องจากการรวมกลุ่มด้านสื่อการสอนมีน้อย ด้วยเหตุนี้ เพื่อเป็นการส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาสื่อการสอนอย่างต่อเนื่องจึงจำเป็นต้องส่งเสริมการรวมกลุ่มด้านสื่อการสอนของครูภายในโรงเรียนและระหว่างโรงเรียน ซึ่งจะช่วยให้เกิดการพัฒนาสื่อการสอนอย่างเป็นระบบ

6. ปัญหาในการใช้สื่อการสอนของกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ คือ ปัญหาการเตรียมสื่อการสอน รองลงมาคือปัญหาการเลือกใช้สื่อการสอน โดยมีสาเหตุสำคัญจากการขาดงบประมาณ และไม่มีความสามารถในการ

ผลิตสื่อการสอน ผลการศึกษานี้สอดคล้องกับการศึกษาของณรงค์ จันทุม (2539) ซึ่งได้ทำการศึกษาปัญหาการใช้สื่อการสอนวิชาอาชีพในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดพิษณุโลก ที่พบว่า ปัญหาการใช้สื่อการสอนของครูคือปัญหาด้านการเลือกสื่อการสอน ซึ่งได้แก่ การพิจารณาจัดหาสื่อการสอน และสอดคล้องกับผลการศึกษาของวัฒนชัย จ่านงค์ทอง (2541) ที่ได้ทำการศึกษาปัญหาการผลิตและการใช้สื่อการสอนของอาจารย์ในวิทยาลัยพลศึกษาจังหวัดอุดรธานี ซึ่งพบว่า ปัญหาในการผลิตสื่อการสอนนั้นเป็นปัญหาในระดับมาก ซึ่งในด้านนี้ ได้แก่ ปัญหาในการขาดเจ้าหน้าที่ในการให้คำแนะนำการผลิตสื่อขาดงบประมาณในการจัดซื้อจัดหาวัสดุในการผลิตสื่อ ห้องผลิตสื่อการเรียนการสอนไม่เพียงพอ มีชั่วโมงสอนมากจนไม่มีเวลาในการผลิตสื่อ และขาดความรู้และประสบการณ์ในการผลิตสื่อการสอน ส่วนปัญหารองลงมา คือปัญหาในด้านการขาดวัสดุที่ใช้ในการผลิตสื่อ ไม่มีห้องผลิตสื่อโดยเฉพาะ และสอดคล้องกับผลการศึกษาของสิทธิศักดิ์ เจ๊ะสารี (2536, 94) ที่ระบุว่า ครูอิสลามศึกษามีปัญหาเกี่ยวกับความรู้ความสามารถในการจัดซื้อหรือผลิต ตลอดจนการใช้อุปกรณ์การสอนบางอย่าง โดยเฉพาะอย่างยิ่งอุปกรณ์ประเภทบัตรคำ บัตรภาพ และแผนที่ประเทศอาหรับโดยละเอียดที่ไม่มีจำหน่าย อีกทั้งหนังสือเรียนและหนังสืออ่านประกอบที่มีจำนวนน้อยไม่เพียงพอกับจำนวนนักเรียน ซึ่งสภาพและสาเหตุของปัญหาดังกล่าว สามารถนำไปพยากรณ์ปริมาณการผลิตและการใช้สื่อการสอนได้ เนื่องจากปัญหาและสาเหตุของปัญหาดังกล่าวเป็นกระบวนการขั้นต้นของการใช้สื่อการสอนในการจัดการเรียนการสอน ดังนั้นเพื่อส่งเสริมให้ครูในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามมีการผลิตและการจัดซื้อสื่อการสอนเพื่อใช้ในการจัดการเรียนการสอนเพิ่มขึ้น จึงจำเป็นต้องแก้ไขและปรับปรุงในด้านงบประมาณในการผลิตและจัดซื้อสื่อการสอน ทั้งนี้สอดคล้องกับข้อเสนอแนะของกลุ่มตัวอย่างที่ต้องการให้มีการจัดสรร

งบประมาณ และปรับปรุงการบริหารงานด้านงบประมาณ
ของสื่อการสอน

7. จากผลการศึกษาแสดงให้เห็นถึงความมั่นใจ
ของกลุ่มตัวอย่างต่อหน่วยงานต้นสังกัดและหน่วยงาน
รัฐในการพัฒนาศักยภาพด้านสื่อการสอนของตน ซึ่ง
แสดงให้เห็นถึงจุดแข็งของหน่วยงานดังกล่าวข้างต้นใน
การพัฒนาศักยภาพของครูในสังกัด และเมื่อพิจารณา
ถึงรูปแบบของการพัฒนา จะพบว่า ครูส่วนใหญ่มีความ
ต้องการให้จัดในรูปแบบของการอบรม ซึ่งเป็นสิ่งที่
ดำเนินการได้ง่าย และใช้งบประมาณไม่มากจนเกินไป
สำหรับประเด็นที่กลุ่มตัวอย่างต้องให้มีการอบรมคือ
ในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการผลิต จัดซื้อสื่อการสอน การ
ใช้สื่อการสอน ดังนั้นเพื่อให้เกิดการพัฒนาศักยภาพ
ด้านสื่อการสอนของครูในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนา
อิสลาม หน่วยงานที่เกี่ยวข้องจำเป็นต้องให้ความสำคัญกับการพัฒนาบุคลากรทางด้านสื่อการสอน
อย่างเป็นระบบ ตลอดจนมีแผนการพัฒนาบุคลากรที่
ชัดเจนมากยิ่งขึ้น

5. ข้อเสนอแนะ

5.1 ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัย ไปใช้

1) หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรมีกิจกรรม
ที่ส่งเสริมและกระตุ้นการใช้สื่อการสอนของครูใน
โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม ตลอดจนส่งเสริม
การรวมกลุ่มครูและการสร้างแกนนำครูเพื่อเป็นแม่แบบ
ในการใช้สื่อการสอน

2) ควรมีการปรับปรุงกระบวนการใช้
การบริหารและจัดการการใช้สื่อการสอนในโรงเรียน

3) ควรมีการพัฒนาศักยภาพของครู
ในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามด้านสื่อการสอน
อย่างต่อเนื่อง เพื่อกระตุ้นและส่งเสริมการใช้สื่อการ
สอนของครูให้เกิดประสิทธิภาพ

4) ส่งเสริมให้ครูในโรงเรียนเอกชน
สอนศาสนาอิสลามทำการศึกษาและวิจัยเกี่ยวกับ
ประสิทธิภาพของสื่อการสอนที่ใช้ เพื่อให้เกิดการพัฒนา

สื่อการสอนอย่างต่อเนื่อง

5) สร้างเครือข่ายด้านสื่อการสอน เพื่อ
ให้เกิดการแลกเปลี่ยนสื่อการสอนระหว่างครูทั้งภายใน
โรงเรียนและระหว่างโรงเรียน

6) ปรับปรุงสภาพห้องเรียนให้มีความ
เหมาะสมสำหรับการนำสื่อการสอนไปใช้ในห้องเรียน

5.2 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1) ควรมีการศึกษาสภาพสิ่งอำนวยความสะดวก
ในการใช้สื่อการสอนในโรงเรียนเอกชนสอน
ศาสนาอิสลาม

2) ควรมีการศึกษาเพื่อพัฒนาสื่อการ
สอนต้นแบบสำหรับใช้ในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนา
อิสลาม

3) ควรมีการศึกษาพัฒนาครูต้นแบบ
เพื่อเป็นแบบอย่างในการใช้สื่อการสอนสำหรับครูใน
โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม

4) ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบสภาพ
การใช้สื่อการสอนระหว่างครูในโรงเรียนเอกชนสอน
ศาสนาอิสลามกับครูในโรงเรียนสามัญ

เอกสารอ้างอิง

กองโรงเรียนนโยบายพิเศษ สำนักงานคณะกรรมการการ
ศึกษาเอกชน. สรุปการพัฒนาโรงเรียน
เอกชนสอนศาสนาอิสลามในเขตการศึกษา
2, 3 และ 4 ปีงบประมาณ 2543.

ชูชาติ แสงประทีปทอง. (2530). การสำรวจสถานภาพ
ปัญหา และความต้องการในการใช้สื่อการ
สอนของอาจารย์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
วิทยานิพนธ์ การศึกษามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัย
ศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.

ไชยยศ เรืองสุวรรณ. (2533). เทคโนโลยีการศึกษา:
ทฤษฎี และการวิจัย. กรุงเทพฯ: โอ.เอส.
พรินติ้ง เฮ้าส์.

เฉลิมศรี มุลโพธิ์. (2541). การศึกษาสภาพปัญหาและ
ความต้องการเกี่ยวกับการดำเนินงานศูนย์

- สื่อการศึกษา โรงเรียนมัธยมศึกษา กลุ่มที่ 4
สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดขอนแก่น).
วิทยานิพนธ์ ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต มหา-
วิทยาลัยขอนแก่น.
- ณรงค์ จันทุม. (2539). การศึกษาปัญหาการใช้สื่อ
การสอนวิชาอาชีพในโรงเรียนมัธยมศึกษา
ตอนต้น สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัด
พิษณุโลก. วิทยานิพนธ์ การศึกษามหาบัณฑิต
มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- นงลักษณ์ มาตเลิง. (2539). การศึกษาปัจจัยที่เป็น
แรงจูงใจในการผลิตสื่อการเรียนการสอน
ของครูภาษาอังกฤษระดับประถมศึกษา
สังกัดสำนักงานการประถมศึกษา จังหวัด
มหาสารคาม. วิทยานิพนธ์ การศึกษามหา-
บัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- นุกูล ชูบุญ. (2540). ปัญหาการใช้หลักสูตรอิสลามศึกษา
ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2535
ในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม เขต
การศึกษา 2. ปรินญานิพนธ์ศึกษาศาสตร์
มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- นิภาพร ปาระแก้ว. (2542). ความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัย
ที่ส่งเสริมการใช้สื่อการสอนของครู อาจารย์
โรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดกรมสามัญศึกษา
จังหวัดขอนแก่น. วิทยานิพนธ์ ศึกษาศาสตร์-
มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- เยาวลักษณ์ ชมนาวัง. (2539). ปัญหาการผลิตและการใช้
สื่อการสอนของนักศึกษาฝึกสอน มหาวิทยาลัย
ขอนแก่น. วิทยานิพนธ์ ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต
มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- วัฒนชัย จำนงค์ทอง. (2541). ปัญหาการผลิตและการใช้
สื่อการสอนของอาจารย์ในวิทยาลัยพลศึกษา
จังหวัดอุดรธานี. วิทยานิพนธ์ ศึกษาศาสตร์-
มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- สถาพร ทศวงศ์. (2527). การวิเคราะห์สถานการณ์และ
ความต้องการใช้สื่อการสอนของอาจารย์สาขา
วิทยาศาสตร์ในมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
วิทยานิพนธ์ ครุศาสตรมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย.
- สมพร ภูมเรศ. (2544). การศึกษาความสามารถในการ
เลือก การผลิต และ การใช้สื่อการเรียนการสอน
ของครูผู้สอน วิชาภูมิศาสตร์ประเทศไทย
ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ในเขตการ
ศึกษา 5. วิทยานิพนธ์ การศึกษามหาบัณฑิต
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- สิทธิศักดิ์ เจ๊ะสารี. (2536). ประสิทธิภาพการสอนของ
ครูอิสลามศึกษาระดับประถมศึกษา จังหวัด
ชายแดนภาคใต้. วิทยานิพนธ์ ศึกษาศาสตร์-
มหาบัณฑิตมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.